

УДК: 821.111.0-092

Василина Катерина
(м. Запоріжжя)

Становлення жанрової моделі конні-кетчерівського памфлету в історико-літературній перспективі

У статті розглядаються особливості становлення в англійській літературі такого специфічного жанрового утворення, як конні-кетчерівський памфлет, який у своїй поетиці поєднував риси фікційної та нефікційної традиції, а також втілював нові методи і наративні техніки змалювання життя лондонських пройдисвітів, що стануть у пригоді авторам кримінальних романів наступних епох. Вивчення поетологічних рис творів Р. Гріна – засновника конні-кетчерівської памфлетистики – здійснюється на тлі творчих новацій його попередників у царині кримінальної літератури (Копланда, Оделі, Волкера, Гармена) з урахуванням специфіки творчого методу самого митця.

Ключові слова: жанр, злочинство, ренесансний світогляд, кримінальна література, конні-кетчерівський памфлет, наративна стратегія, трактат, джест.

Англійська кримінальна література виникла на поч. XVI ст. як своєрідна культурна реакція на нові тенденції в економічному та соціальному житті. Суспільство тюдорівської доби стикалося з проблемою інтенсивного розростання прошарку соціально і географічно мобільних, бідних і неприкаяних людей. У документах того періоду зазначалося, що "За рік в Англії вішають за грабіж і неумисні вбивства більше людей, ніж у Франції за аналогічні злочини за сім років. Хоча жодного чоловіка не було повішено в Шотландії протягом семи

I. Історико-літературний процес

років за грабіж, все ж людей часто вішають за привласнення майна та крадіжку пожитків за відсутності їхніх власників».¹

Уряд намагався контролювати таких маргіналів, реєструючи їх, надаючи ліцензії на жебрацтво, саджаючи їх у в'язницю або відправляючи на шибениці. Хоча парламент і приймав численні акти, націлені на покращення ситуації, залишалось чимало способів уникнути покарання, і, як зазначають науковці, до 80% злочинців вдавалось ухилитися від суду².

Англії постійно опинялися перед небезпекою зустріти різних злочинців, а, отже, вони завжди мали бути насторожі й готовими діяти у нестандартній ситуації. Надзвичайне поширення злочинної братії стало новим явищем буття, що сприймалося доволі неоднозначно: хоча воно і було небезпечним, та водночас, здавалось й певною мірою привабливим для пересічних людей, ласих до скандального і сенсаційного читива. Розвиток кримінальної літератури був настільки ж швидким, як і розростання шахрайського прошарку суспільства. Тож, у межах одного століття книги про вагабондів і здорових жебраків еволюціонували від сухих, ділових, точних звітів і переліків злочинських типів до вишуканих шахрайських історій.

Широкий популярності такої літератури сприяв ренесансний світогляд, який розглядав будь-який бік життя людини як об'єкт, гідний осмислення. Ренесансний індивідуум прагнув скинути усі табу, щоб створити новий тип моралі, і в цьому контексті різні види негідної поведінки трактувалися як природні маніфестації

¹ *Judges A. Introduction / A. Judges // The Elizabethan Underworld. – London : George Routledge & Sons Ltd., 1930. – P. 15.*

² *Cockburn J.S. The Nature and Incidence of Crime in England 1559–1625: A Preliminary Survey // Crime in England: 1550–1800 / Ed. by J.S. Cockburn. – Princeton, New Jersey : Princeton Univ. Press, 1977. – P. 50.*

незалежності й активної життєвої позиції особистості³. Російський філософ А. Лосєв підкреслював, що такі маніфестації позначили розвиток «спонтанного індивідуалізму епохи»⁴. Особливий інтерес до тіньових сторін буття свідчить про те, що Ренесансна особистість прагнула вивчати усі аспекти життя, щоб визначити власні функції у Всесвіті.

Оскільки у ті часи не існувало усталених методів опису злочинного світу, автори кримінальної літератури прагнули використовувати різні «готові» елементи поетики фікційної та нефікційної літератури для реалізації власних естетичних інтенцій. Отже, спектр жанрових різновидів такого типу літератури був широким, а наративні техніки варіювалися у відповідності до центральної ідеї автора, його естетичних преференцій та художнього досвіду.

Як це не парадоксально, але й дотепер зразки ранньої кримінальної літератури Англії залишаються своєрідною лакуною у ренесансознавстві. На сьогодні не існує жодного ґрунтовного дослідження, присвяченого комплексному вивченню літературної генеалогії, поетики та історико-літературної перспективи англійської шахрайської літератури. Отже, в умовах відчутного поживлення загального інтересу вітчизняної англістики до літературного процесу елизаветинської доби та постійно зростаючої уваги до історичної поетики окремих прозових жанрів, детальний літературознавчий аналіз еволюції жанрової моделі конні-кетчерівського памфлету в контексті шахрайської літератури ренесансної Англії є науково доцільним.

³ Дет. див.: Торкут Н.М. Провідні ідейно-сміслові концепти італійського гуманізму (спроба культурологічної реконструкції) / Н. М. Торкут // Біблія і культура: Зб. наук. статей. – Вип. 7. – 2005. – С. 284-296.

⁴ Лосєв А.Ф. Эстетика Возрождения / А. Ф. Лосєв. – М. : Мысль, 1978. – С. 120.

I. Історико-літературний процес

Актуальність теми визначається нагальною потребою всебічного поглибленого вивчення маргінальних жанрових утворень, до яких і належить англійський конні-кетчерівський памфлет. Незаперечним є той факт, що саме у надрах таких межових художніх форм визрівають надзвичайно продуктивні тенденції, що спроможні призвести до народження нових жанрів, до появи більш оригінальних мистецьких феноменів.

Отже, **мета** цієї статті полягає у тому, щоб розглянути процес становлення жанрової моделі конні-кетчерівського памфлету в синхронічно-діахронічному аспекті, виявити своєрідність поетики цього самобутнього літературного феномену та його місце в системі англійської літератури Ренесансу.

Наукова новизна презентованої розвідки визначається тим, що тут здійснено спробу систематизувати інформацію щодо специфіки становлення жанрової моделі конні-кетчерівського памфлету в контексті шахрайської літератури англійського Відродження.

Об'єктом дослідження обрано поетику конні-кетчерівського памфлету. **Предметом** безпосереднього літературознавчого аналізу постають жанрові моделі та наративні стратегії ренесансної літератури, які знайшли свою реалізацію у шахрайській літературі тюдорівської Англії.

Твори, які репрезентували ранню стадію становлення кримінальної літератури, – це, насамперед, «Шлях до нічліжки» (1536 р.) Роберта Копленда, «Публічне викриття наймерзеннішого й найогиднішого використання гри в кості та тому подібних дійств» (1552 р.) Гілберта Волкера, «Співдружність бродяг» (1561 р.) Джона Оделі і «Застереження, або Попередження окаянних, яких в народі називають бродягами» (1566 р.) Томаса Гармена. Саме вони створили певний літературний фон і набір відповідних літературних кліше, які

стали на багато років предметом для наслідування авторів шахрайських творів.

У ранніх творах про вагабондів вельми розповсюдженою стала мода на контамінацію різних елементів художньої і нехудожньої літератури в рамках одного тексту. По-перше, письменники використовували трактатний тип оповіді, орієнтований на точність описів і об'єктивність презентації матеріалу. По-друге, вони використовували наративні техніки, характерні для таких сатиричних жанрів як "зерцало" і "анатомія", щоб дати детальний опис певного пороку і закликати до його виправлення.

Тенденція до об'єктивної характеристики вад обумовила появу різних словників або списків сленгу, переліків злочинних практик і каталогів кримінальних типажів. Вони стали невід'ємною частиною текстового простору. Ці вбудовані дефініції та списки перетворилися на свого роду прикметну рису кримінальної літератури; при цьому кожний автор здійснював спроби розширити словник сленгу і ввести мову обманщиків у свої тексти як окремий наративний блок.

Наступним жанровим джерелом, що активно експлуатували автори кримінальної літератури, було мораліте. Залучення елементів поетики цього дидактичного жанру дозволяло створювати абстрактні і узагальнені образи, які виступали рупорами ідей митця. Ще однією жанровою формою, активно використовуваною в зазначеному виді літератури, був діалог. Однак, необхідно підкреслити, що діалоги в ранній англійській кримінальній літературі презентували два співзвучні голоси, кожний з яких мав конкретну функцію, радше ніж висловлював антагоністичну точку зору.

Окрім іншого, автори творів про бродяг та волоцюг наводили певні приклади із життя (організовані по типу "exempla" або джестів), які мали розважити читачів чи

I. Історико-літературний процес

зробити ілюстровану інформацію більш реалістичною та яскравою.

Сюжетна організація ранніх зразків кримінальної літератури була досить одноманітною. У вступі автор мав пояснити причину свого звернення до негідної тематики своїм бажанням детально змалювати певний порок для того, щоб закликати до його виправлення. Він також детально повідомляв про свої джерела інформації, якомога більше дистанціюючись при цьому від презентованого матеріалу, аби уникнути звинувачень у стосунках із злочинним світом. Після реверансів перед публікою та закликів до читачів утриматися від нечесного способу життя, письменник зосереджувався на ретельному описі злочинців та їхніх нищих практик. Тут можна відзначити перехід від узагальненого опису усіх видів жебраків (у поемі «Шлях до нічліжки» Копленда) до зображення окремого класу злодіїв, які виявили надзвичайну винахідливість у здійсненні свого бажання отримати прибуток за рахунок позбавлення пересічних людей їхнього майна.

Для того, щоб надати своїй оповіді ефекту правдоподібності, автори кримінальних історій вводили конкретний хронотоп. Наприклад, Копленд визначав його наступним чином: «Приблизно через два тижні після Дня усіх святих, я випадково натрапив на якусь нічліжку»⁵; Гілберт Волкер фіксував часопростір твору таким чином: «трапилося так, що двадцять днів тому я опинився у церкві св. Павла»⁶. Більш пізні твори описують Лондон, а конкретніше, територію поряд із

⁵ *Copland R. The Highway to the Spital-House / Robert Copland // The Elizabethan Underworld / Ed. by A. Judges. – London : George Routledge & Sons Ltd., 1930. – P. 3.*

⁶ *Walker G. A Manifest Detection of the Most Vile and Detestable use of Dice-Play, and Other Practices Like the Same / Gilbert Walker // The Elizabethan Underworld / Ed. by A. Judges. – London : George Routledge & Sons Ltd., 1930. – P. 28.*

собором св. Павла як місце кримінальної активності злодіїв та шахраїв.

Основним засобом розкриття образів лиходіїв та змалювання їхніх практик виступали прямі авторські характеристики. Загальними архетиповими рисами злодійського племені були їх чисельність, об'єднаність, мобільність і безпринципність, хороша організація та суворе дотримання ієрархії. Хоча експліцитно шахраї показувалися як негативні істоти, що обманюють простих людей, у підтексті виникала свого роду позитивна конотація: злочинці поставали вмілими, добре організованими, винахідливими, дисциплінованими і успішними. Наприклад, Волкер стверджував, що існує певна мова лиходіїв і набір вишуканих методів обдурення простаків. Він проводив паралель між діями гравців у кості та роботою ремісників, стверджуючи, що, як теслі мають свої терміни, так само і злочинці використовують своє арго⁷, а спритність шахраїв відточується за рахунок практики⁸. Таким чином, формується двоїсте сприйняття кримінального світу: злочинні практики, хоча і вважалися небезпечними, водночас, здавалися доволі привабливими для реципієнтів.

Ця амбівалентність вкладається у русло загального апологетичного ставлення до креативної діяльності, притаманного епосі Відродження, а також відбиває тенденції соціальної та економічної мобільності тогочасся. Як справедливо зазначають Крейг Діон і Стів Менц: «образи... шахраїв сформували культурну метафору мобільності, зміни та соціальної адаптації»⁹. Злочинне

⁷ Ibid. – P. 36.

⁸ Ibid. – P. 39.

⁹ *Dione C., Menz S. Introduction: Rogue and Early Modern English Culture / Craig Dione, Steve Menz // Rogues and Early Modern English Culture. – Michigan : The University of Michigan Press, 2004. – P. 1.*

I. Історико-літературний процес

угруповання перетворюється на свого роду опозицію до інших соціальних прошарків, на їхній антипод.

Позитивна і до певної міри романтизована аура навколо негативних персонажів стає очевидною у творах Волкера та Гармена, де автори звертаються до непрямих характеристик шахраїв, як-от через їхню поведінку (що на перший погляд здається доволі пристойною) та їхню мову (вишукану та улесливу до джентльменів). Детально змальовуючи всі механізми реалізації злочинських практик та виявляючи причини успіху шахрайських вивертів, митці мимоволі натякали читачам на те, що злочинці виявляються вправними тріумфаторами, а, отже, є гідними захоплення. Поступово образ суспільства лиходіїв ставав більш знайомим та менш страшним і відразливим в очах реципієнтів.

Наприкінці XVI століття завдяки творчій активності скандальновідомого письменника Роберта Гріна кримінальна література збагатилася новим жанром – конні-кетчерівським памфлетом. Вважається, що саме Грін запровадив у широкий вжиток термін “conny-catching” для номінування особливого типу шахрайських витівок. Конні-кетчерів він зобразив як винахідливих людей, дуже вправних у пошуку жертв та позбавленні хтивих і жадібних джентльменів їхнього майна. На тогочасному сленгу людина, яка постраждала від шахраїв через власну жадібність або дурість, називалася «конні» (кролик).

Памфлети про конні-кетчерів мали скандальний характер, вони не тільки створювали романтичний і до певної міри позитивний ореол навколо різного роду обманщиків, але і продукували досить скептичне ставлення до так званих «конні». Нагадаємо, що кролик традиційно асоціювався із недолугістю, тож «конні» позначав «добровольну жертву» чи «наївну здобич»¹⁰. До того ж кролики традиційно вважалися хтивими. Тож саме

¹⁰ Ibid. – Р. 6.

ці риси характеру жертв пройдисвітів акцентувалися у конні-кетчерівських творах.

Завдяки майстерному поєднанню різних наративних технік Р. Гріну вдалося створити оригінальну візію кримінальної спільноти. Це викликало деякі зрушення на рівні ейдології та відображало певні зміни в аксіологічній парадигми тогочасся. Хоча усі п'ять конні-кетчерівські памфлети були написані Гріном протягом короткого періоду часу між 1591–1592 рр., вони не лише досить точно відображали всі попередні етапи розвитку літератури про шахраїв, але й продукують нові кліше. Можна припустити, що активний розвиток оповідної манери автора, а також контамінація «високої» і «низької» традицій, елементів художніх та нехудожніх творів, завзяте звернення до досвіду своїх попередників, – усе це маніфестувало прояв у памфлетах Гріна маньєристичного світогляду з його потягом до пере-відтворення літера-турної (фіктивної) реальності на основі іншої літературної дійсності, а не на базі фактів буття. Варто відзначити, що амбівалентність сприйняття людини і досить скептичне ставлення до життя також є доказами домінування маньєризму в аналізованих памфлетах.

У своєму першому конні-кетчерівському памфлеті «Славетне викриття шахрайства, до якого тепер щоденно звертаються різні непристойні люди, що зветься конні-кетчерами та крос-байтерами» (1591 р.) Р. Грін описує прийоми, якими користуються лондонські шахраї, експлуатуючи наукоподібний трактатний спосіб викладення інформації. Вступна частина, де автор пояснює смисл презентації скандального матеріалу бажанням застерегти читачів та закликати до виправлення злодіїв, оформлена в евфуїстичному ключі. Тут можна зустріти довгі речення, сповнені порівнянь, апостроф, алюзій на античність та ін., які виступають засобом словесної

I. Історико-літературний процес

орнаментациї, що відволікає увагу читача та змушує його замислитися над складними конотаціями алюзивних вкраплень. Загальний імідж лиходіїв, що створюється письменником на текстовому рівні, є підкреслено негативним, оскільки вони отримують такі сталі епітети, як «небезпечні» (“dangerous”), «згубні» (“hazardous”), та атрибутуються як «шахраї» (“cooseners”), «гадюки» (“vipers”), «черв’яки» (“worms”) та «гусінь» (“caterpillars”) і т. ін.

У другій частині памфлету Грін подає докладний і точний опис «мистецтва конні-кетчерства» і «мистецтва кросс-байтерства». І хоча письменник продовжує підкреслювати негативні характеристики злочинців, сам факт, що він називає їхні трюки мистецтвом, говорить про можливість замилювання вправністю і майстерністю їхніх кримінальних вчинків.

Органічним елементом текстового простору цього памфлету є список використовуваних злодіями слів, який має стати у пригоді читачам при раптовій зустрічі з пройдисвітами. «Приємне викриття шахрайства вуглярів», у якому Грін вдається не тільки до моралістичних медитацій, але і до джестової техніки, щоб розважити читачів, виглядає таким-собі автономним додатком, чия тональність контрастує з підкреслено менторським пафосом основного тексту.

У другому памфлеті – «Друга і остання частина конні-кетчерства з новими доповненнями, що включають багато веселих історій про всі закони, які варто прочитати, тому що вони гідні того, щоб їх запам’ятати» (1591 р.) – трактатно-точні описи певних типів кримінальних мистецтв постійно супроводжуються ілюстративними прикладами. Такі прецедентні історії називаються «веселими» і оформлені як джести, що виконують розважальну функцію. Попри те, що у деяких джестах злодії отримують покарання від простих людей, у цілому

образ шахрайства набуває певного позитивного забарвлення, оскільки памфлетист акцентує увагу на вправності й організованості конні-кетчерів.

У третьому памфлеті, що має не вельми оригінальну назву – «Третя і остання частина конні-кетчерства із щойно винайденими шахрайськими мистецтвами обдурення, тому подібними шахрайствами та злодійствами, які до цього не розкривалися» (1592 р.), Грін присвячує основну частину текстового простору різним оповідкам про злочинців та їхні пригоди. Письменник продовжує називати ошуканців «рішучими» (“sturdy”), «непристойними» (“lewd”), «хитрими» (“cunning”), «фальшивими» (“counterfeit”), «негідними» (“base-natured”) і навіть «пекельною командою» (“hellish crew”). Але, даючи непрямі характеристики через вчинки, він формує враження, що лиходії гідні похвали і захоплення, адже вони практично завжди досягають своїх цілей.

Водночас стає очевидним, що пересічні джентльмени (жертви) є не вельми розумними і благородними. І хоча автор називає конні «чесними громадянами» (“honest citizens”), він постійно натякає на те, що конні-кетчери полюють лише на хтивих, жадібних та дуркуватих людей, які легко і з певною готовністю вступають із ними у контакт. Жертва нерідко сама виявляється об'єктом для непрямой критики. Таким чином, можна спостерігати зміни у сприйнятті загальної парадигми пороків і достоїнств: через власну дурість і наївність конні – апріорі позитивний образ – набуває в очах читачів епохи Відродження досить непривабливого вигляду.

У двох останніх памфлетах Р. Грін демонструє зрушення у бік романної техніки оповіді, яка в поєднанні з джестовою манерою нарації надає імпульсу становленню і розвитку шахрайського роману. У «Диспуті між конні-кетчером і конні-кетчеркою» (1592 р.) він характеризує лиходіїв, переважно, через мовлення та

I. Історико-літературний процес

вчинки. Роль самого автора при цьому дещо редукується: власне мовлення памфлетиста презентується лише у передмові-присвяті та післямові-висновку. Природно, що, коли оповідь передоручається шахраям, то від них годі чекати критичних зауважень щодо власної діяльності та поведінки спільників. І тому хвалькуватий тон повіствування поряд з описом успішності кримінальних дій додає образу злодіїв ще більшої позитивної конотації.

Головне питання, що обговорюється в діалозі, це «хто – крадій чи повія – є більш небезпечним для суспільства»¹¹. Тут Грін, який на той час уже мав репутацію «жіночого Гомера»¹², робить акцент на гендерній диференціації шахрайського стану і таким чином вводить гендерну проблематику в літературу про шахраїв¹³. Пізніше з'явиться окремий різновид шахрайської літератури про жіноцтво, де головними героями постають різні горезвісні жінки, і ця традиція залишатиметься досить популярною ще й за часів Даніеля Дефо (романи «Молль Флендерс», «Роксана»).

«Диспут...» окрім власне розмови між волоцюгами містить також і сповідь куртизанки, яка зрештою виправилася та стала добропорядною жінкою. Тут автор використовує художні прийоми не лише романістики, жестових книг, але й конфесійних та покайних творів у стилі притчі про блудного сина. Він намагається виявити соціальні й особисті причини звернення жінки до

¹¹ *Greene R.* A Disputation Between a He-Cony-Catcher And A She-Cony-Catcher / Robert Greene // *The Elizabethan Underworld* / Ed. by A. Judges. – London : George Routledge & Sons Ltd., 1930. – P. 206.

¹² *Salzman P.* English Prose Fiction 1558-1700. A Critical History / Paul Salzman. – Oxford : Clarendon Press, 1985. – P. 6.

¹³ Раніше у фокусі уваги авторів кримінальних творів знаходилися чоловіки, а повійниці виступали лише їхніми помічницями. Починаючи з творів Гріна, злочинці жіночої статі набули неабиякої популярності в англійській літературі, що призвело до формування жіночої гілки в шахрайській літературі.

сумнівного способу життя і, водночас, опосередковано створює привабливий образ паразитичного існування.

Захопившись естетичними експериментами, які мали успіх у тогочасного читацького загалу, Грін продовжує удосконалювати техніки опису шахрайського буття. У своєму останньому памфлеті «Передвісник Чорної книги» (1592 р.) він відтворює історію життя горезвісного лиходія Неда Брауна вустами самого ж антигероя. Тут відчутно проступає тенденція до індивідуалізації образу злодія. Очевидно письменник більше не зацікавлений у зображенні безликого натовпу злодюжок і фокусується на індивідуальній долі героя-злодія.

В останньому памфлеті Грін використовує традиційну і клішовану передмову, щоб оприятити власні мистецькі спонуки та етичні наміри, традиційний список сленгу, а основну частину наративного простору присвячує монологу Неда Брауна. Залучаючи раніше випробувані методи нарації, автор додає окремі елементи автобіографії, популярність якої забезпечувалася ренесансною апологетикою індивідуалізму¹⁴. Грін дозволяє Неду не лише характеризувати себе, але й оцінювати своїх колег та жертв. Хвалькуватий тон мовлення Неда відображає внутрішню сутність його характеру та підтверджує його моральне задоволення негідним способом життя. Нед Браун кидає виклик суспільству¹⁵,

¹⁴ Важливо наголосити, що завдяки ренесансній апологетиці індивідуалізму автобіографія, що представляла егоцентричний досвід вільного індивідуума, набула широкої популярності. Наслідуючи традиції античних біографій, англійські письменники створювали літературний варіант цього жанру. Дет. див.: Торкут Н.М. Проблеми генези і структурування жанрової системи англійської прози пізнього Ренесансу (малі епічні форми та “література факту”) / Н. М. Торкут. – Запоріжжя, 2000. – С. 341-367.

¹⁵ Нед говорить: “якщо ви, джентльмени, сподіваєтесь почути промову людини, що розкалася, або її сповідь про нещастя, то вас буде обмануто, бо як я жив непристойно, то так і хочу рішуче закінчити моє життя і не прагну підступною сповіддю заслужити надію на прощення” (*Greene R.*

I. Історико-літературний процес

вважає своє життя веселою забавою і закликає читачів насолодитися його історією.

У той же час необхідно підкреслити, що Грін (будучи серйозно хворим і знаходячись на смертному одрі під час написання цього памфлету) ставить жирну крапку в біографії лиходія і, таким чином, принижує, дегероїзує образ шахрая, який здійснює акт самогубства. Тут можна помітити певний парадокс – письменник, який певний час створював привабливий образ злочинців, наприкінці життя експліцитно засудив свого головного героя, чий неприхований виклик суспільству та нахабна поведінка не повинні були сприйматися читачем схвально. Нед Браун помер без покаяння і після його смерті вовки «вирили його тіло з могили та з'їли»¹⁶. Це мало засвідчити осуд цього відчайдуха з боку памфлетиста. Таке зрушення в оцінці злочинності можна пояснити тим, що пуританська ідеологія в Англії набувала сили, і, таким чином, наполегливість у гріху та відмова від сповіді (покаяння) робить Неда доволі огидною істотою в сприйнятті тогочасних читачів.

Доречно підкреслити, що в конні-кетчерівських памфлетах Роберт Грін використовував наративні техніки своїх попередників в області шахрайської літератури, залучав свої таланти романіста та оприявнював власний життєвий досвід (вважається, що Грін особисто спілкувався з конні-кетчерами). Роблячи образи шахраїв яскравими і привабливими, письменник зображував їхні жертви менш розумними, а іноді навіть і більш грішними, ніж самі злочинці. Стає очевидним, що конні справедливо несуть покарання за власні недоліки, адже нездатні встояти перед спокусою. Оскільки загальний імідж лиходійства виявляється доволі позитивним,

The Blacke Bookes Messenger / Robert Greene // The Bodley Head Quartos / Ed. by G.B. Harrison. – London : The Bodley Head Ltd., 1924. – P. 5).

¹⁶ Ibid. – P. 33.

виникає враження, що Грін нібито підриває загально-людські цінності свого часу. У типово маньєристичний спосіб памфлетист кидає виклик читачеві і не надає однозначної відповіді на питання, що є правильним, а що – ні.

Нед Браун помирає (здійснюючи самогубство) і цей раптовий акцент на негідному фіналі злочинського життя може бути обумовлений трьома факторами. По-перше, власним життєвим досвідом Гріна (наприкінці свого короткого життя він звернувся до покайних мотивів у своїх творах). По-друге, впливом пуританської ідеології з її акцентом на християнських цінностях. По-третє, загальним пануванням маньєристичних тенденцій з їх спірним і невизначеним ставленням до Всесвіту.

Слід зазначити, що, хоча після смерті Гріна конні-кетчерівська памфлетистка поволі зникла з літературної авансцени, його естетичний експеримент здобув високу оцінку і знайшов своє продовження у творах його молодших сучасників. А розроблені Гріном стратегії оповідної репрезентації образів шахраїв були згодом використані й розвинені його послідовниками в царині шахрайської та кримінальної літератури (від Т. Неша і Р. Геда до Дж. Беньяна і Д. Дефо).